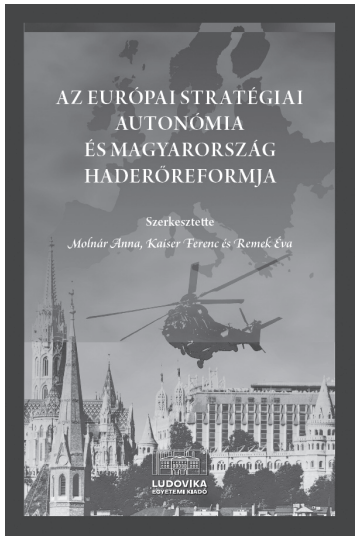
Kiss Szonja Nikol:

TANULMÁNYOK AZ EURÓPAI STRATÉGIAI AUTONÓMIÁRÓL ÉS A MAGYAR HADERŐREFORMRÓL

A SZERZŐRŐL:
Kiss Szonja Nikol 1. évfolyamos nemzetközi vízpolitika és vízdiplomácia mesterszakos hallgató (Ludovika Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Víztudományi Kar)

EURÓPA VÉDELMI ÉS BIZTONSÁGPOLITIKAI KÉPESSÉGEINEK ÚJRAGONDOLÁSA

A Ludovika Egyetemi Kiadó 2026-ban jelentette meg „Az európai stratégiai autonómia és Magyarország haderőreformja”[1] című tanulmánykötetet, amelynek szerkesztői Molnár Anna, Kaiser Ferenc és Remek Éva voltak. A kötetbe a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tanárai, kutatói és szakértői írtak: Balogh Péter, Bartók-Gönczy Balázs, Bense Annamária, Csiki Varga Tamás, Edl András, Göblyös Bence, Hettyey András, Horváth Katalin, Krasznay Csaba, Lesták Tamás, Marosfi Gábor, Molnár Anna, Molnár Dóra, Nagy Sándor, Rada Péter, Remek Éva, Speck Gyula, Stepper Péter, Tálas Péter, Török Virág és Váradi Gréta.

Az elmúlt évtizedekben a világ és Európa biztonsági környezete hatalmas változáson ment át. Az Európai Unióban egyre jelentősebbé vált az a gondolat, hogy a kontinens saját biztonságát és védelmét képes legyen önállóan biztosítani, és kevésbé alakuljon ki interdependencia más, külső államokkal. Ezt a törekvést a szakirodalom a stratégiai autonómia fogalmával írja le, amely központi szerepet kapott az Európai Unió céljai között. Ezt a kérdést elsősorban az elmúlt évek geopolitikai eseményei erősítették fel, amelyek rávilágítottak a jelenlegi helyzet okozta sérülékenységekre. A nagyhatalmi versengés erősödése, valamint a regionális konfliktusok arra késztették az európai döntéshozókat, hogy újragondolják a kontinens védelmi és biztonságpolitikai képességeit. Ennek kapcsán egy közös európai hadsereg gondolata is felmerült, immár sokadjára, azonban ezzel kapcsolatban több probléma is adódik.

A stratégiai autonómiára való törekvés nem jelent közvetlen szakítást az Észak-atlanti Szerződés Szervezetével (North Atlantic Treaty Organization, NATO), nem annak helyettesítéséül, inkább kiegészítéseként szolgálna. Ennek következtében számos európai

[1] Molnár et al. 2026.

ország jelentős haderőfejlesztési programba kezdett azzal a céllal, hogy modernizálják a katonai képességeiket, valamint megerősítsék védelmi iparukat. Ezek a folyamatok nemcsak a nemzeti biztonságpolitikát, hanem az európai együttműködés jövőjét is alapvetően befolyásolják.

Magyarország esetében ez a Magyar Honvédség modernizációját és átalakítását szolgáló haderőreformban ölt testet, amelynek célja a katonai képességek korszerűsítése, emellett a szövetségi rendszerekben vállalt szerep erősítése. A haderőreform nemcsak a haditechnikai eszközök megújítását jelenti, hanem a szervezeti struktúra, a kiképzés és a védelmi ipar fejlesztését is magában foglalja.

A könyv ennek a két kérdésnek a részleteit és lehetőségeit tárgyalja tizenhárom fejezetben, a szerzők/szakértők szemlélete alapján. A tartalomjegyzék már jelzi, hogy szerteágazó témakörökből álló, alapos tanulmánykötetet vehetünk a kezünkbe. A két fő részre osztott kötet szerkezete logikusan felépített: az első fejezetek az európai stratégiai autonómia elméleti alapjait és olyan kritikus tematikus területeit mutatják be, mint a védelmi ipar, a digitális, az űr- vagy az energiabiztonság. A könyv második fele pedig a magyar haderőreform részletes bemutatása mellett esettanulmányokon keresztül elemzi a legmeghatározóbb európai szereplők (Franciaország, Németország, Olaszország és Lengyelország) biztonságpolitikáját és haderőfejlesztési folyamatait.

A TÉMA ELMÉLETI ALAPOZÁSA

A szerzők írásaikban tisztázzák a stratégiai autonómia uniós kereteit és történeti hátterét. A nyitótanulmány rámutat egy kulcsfontosságú különbségre: míg a szuverenitás egy jogi státuszt (de jure), addig a stratégiai autonómia a tényleges, valós cselekvőképességet (de facto) jelenti. A szerzők érvelése szerint ez a cselekvőképesség valójában az „európai szuverenitás előszobája", egy korlátozott eszközrendszer, amelynek végső célja, hogy az EU a multipoláris világrendben valódi hatalmi pólussá váljon. A kötet rávilágít arra az alapvető paradoxonra is, hogy bár a stratégiai autonómia ma már messze túlmutat a pusztán katonai kérdéseken, az önálló cselekvőképesség elképzelhetetlen megfelelő katonai erő nélkül. Mivel azonban az EU nem rendelkezik saját hadsereggel, a katonai képességfejlesztés gyakorlati megvalósítása a tagállamok feladata maradt, amelyet az Európai Unió leginkább pénzügyi és intézményi ösztönzőkkel – mint a PESCO (Permanent Structured Cooperation – Állandó Strukturált Együttműködés) vagy az Európai Védelmi Alap – igyekszik előmozdítani. Az Európai Uniónak napjainkban egymással párhuzamosan jelentkező, multidimenzionális válságokkal kell szembenéznie, mint amilyen a 2008-as gazdasági válság, az illegális migráció, a Covid–19 pandémia, valamint az ukrajnai orosz invázió. Ezek a folyamatok rákényszerítik az eddig hagyományosan „puha hatalomként" viselkedő EU-t a keményebb hatalmi eszközök kialakítására. A helyzetet tovább bonyolítja az Amerikai Egyesült Államok egyre határozottabb elvárása az európai országok felé, a méltányos tehermegosztás, vagyis a NATO-n belül a GDP-arányos kétszázalékos védelmi költségvetés (a hágai csúcsértekezlet óta 5%) teljesítése. Az EU-nak emellett meg kell küzdenie a digitális szuverenitásért is, csökkentve technológiai lemaradását és kiszolgáltatottságát az amerikai, illetve kínai dominanciával szemben, különösen a félvezetőgyártás terén. A 21. századi függetlenség elengedhetetlen feltétele az autonóm európai űrhozzáférés, valamint a saját műholdas, navigációs és megfigyelő rendszerek (mint a Galileo vagy a Kopernikusz programok) fejlesztése is. Az Energiaunió koncepciója a klímacélok teljesítése mellett a jelenlegi geopolitikai helyzetben leginkább az orosz energiahordozókról való biztonságos és teljes stratégiai leválást, illetve a stabil

ellátásbiztonságot szolgálja. Végül ezen európai autonómiatörekvéseket a transzatlanti viszonyrendszer keretein belül, a NATO-val való párhuzamosságokat elkerülve, a szövetség európai pilléreként kell tisztázni és megvalósítani.

KORSZERŰ MAGYAR HADERŐT ÉPÍTÜNK

Ez a kiszámíthatatlan világpolitikai környezet és a szövetségesi nyomás tette elkerülhetetlenné a magyar haderő átfogó modernizációját is, amely a kötet második fő témáját adja. A hazai elemzések rámutatnak a kiinduló állapot súlyosságára: a hidegháború után a Magyar Honvédség tartós alulfinanszírozást és leépítést szenvedett el, a 2008-as gazdasági világválság következtében pedig szinte teljesen leállt a modernizáció. Ezt a tarthatatlan helyzetet megoldandó indult el a Zrínyi 2026, majd később a Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program, amelynek célja „egy korszerűen felszerelt, magas fokú mobilitással és gyors reagálóképességgel rendelkező összhaderőnemi fegyveres erő létrehozása, amely képes az információs és döntési fölény birtokában, a hivatásos, szerződéses és önkéntes tartalékos állományára támaszkodva egyszerre, egy időben akár több helyszínen történő, gyors és hatékony beavatkozásra, műveletek végrehajtására, nemzeti és szövetségesi keretek között."[2] A reform léptékét jól mutatja, hogy a honvédelmi költségvetés a 2014-es mélyponthoz képest (0,86%) 2023-ra tervezetten 5,6-szorosára[3] nőtt volna (2,05 %). Ezzel a jelentős forrásbővüléssel Magyarország egy évvel a határidő előtt, a NATO-átlagot is meghaladva teljesítette a GDP-arányos kétszázalékos védelmi kiadási szintet.[4]

A kötet rendkívül részletesen és adatokkal alátámasztva mutatja be azt a technológiai generációváltást, amely a haderő minden szegmensét érinti. A légierőnél megjelentek a legmodernebb Airbus H145M és H225M helikopterek, valamint a NASAMS légvédelmi rakétarendszerek. A szárazföldi erőknél a világ egyik legkorszerűbb nehéz haditechnikájának kiépítése zajlik a Leopard 2A7+ harckocsik, a PzH 2000 önjáró lövegek és a Lynx gyalogsági harcjárművek rendszerbe állításával. A hardveres beszerzések mellett a tanulmányok kitérnek a „humán pillér" megújítására is, a Digitális Katona Program révén a 21. századi infokommunikációs követelményekhez igazítják a katonák egyéni felszerelését. A szerzők (Bense Annamária, Csiki Varga Tamás, Tálas Péter) egyik legfontosabb megállapítása azonban az, hogy a magyar haderőreform nem pusztán egyszerű fegyverbeszerzés. A technológiai fejlesztések szervesen összekapcsolódnak a hazai védelmi ipar újjáépítésével és az európai védelmi ipari bázis megerősítésével. Ez az iparfejlesztési törekvés olyan konkrét, a nemzetközi piacon is versenyképes stratégiai beruházásokban öltött testet, mint a zalaegerszegi Lynx-gyár, a gyulai Airbus-alkatrészgyár, a kiskunfélegyházi kézifegyver-összeszerelő üzem, vagy a várpalotai lőszer- és robbanóanyaggyár.

TAGÁLLAMI ÉRDEKEK ÉS TÖREKVÉSEK

A könyv ezt követően áttér az európai nagyhatalmak esettanulmányára, amelyek rávilágítanak arra, hogy az európai stratégiai autonómia gyakorlati megvalósulását mennyire meg-

[2] Uo. 149.
[3] Uo.
[4] NATO defense expenditure 2014–2025.

nehezítik a tagállami érdekellentétek és az eltérő fenyegetéspercepciók. A szerzők (Nagy Sándor, Remek Éva, Speck Gyula, Hettyey András, Molnár Anna, Váradi Gréta, Göblyös Bence, Tálas Péter) ezt a megosztottságot a négy legmeghatározóbb európai állam példáján keresztül szemléltetik. Franciaország hagyományos nagyhatalmi ambíciókkal, globális jelenléttel és az Európai Unió egyetlen önálló nukleáris elrettentő erejével rendelkezik a Brexit óta. Kiterjedt és világszínvonalú hazai védelmi iparára támaszkodva Franciaország az európai stratégiai autonómia és a függetlenedés legfőbb szószólója az Európai Unión belül. Ennek a törekvésnek a gyakorlati megnyilvánulása a 2018-ban a francia vezetéssel elindított Európai Beavatkozási Kezdeményezés (European Intervention Initiative, EI2) is, amely a közös európai stratégiai kultúra megteremtését célozza.

Ezzel éles ellentétben áll Lengyelország helyzete. Varsó a történelmi tapasztalatai (az orosz és német megszállás és a területének felosztása), valamint a közvetlen orosz fenyegetés miatt szinte kizárólag a NATO-ban, illetve az amerikai katonai jelenlét jelentette kemény garanciákban bízik. A lengyelek a közös európai haderő gondolatával kapcsolatban kifejezetten szkeptikusak, és elleneznek minden olyan uniós kezdeményezést, amely a NATO gyengítésével vagy duplikációjával járhat. Ennek szellemében és Ukrajna egyik legfőbb támogatójaként a lengyel vezetés egy masszív, a jövőben 300 ezer főre tervezett, modern amerikai és dél-koreai fegyverekkel felszerelt nemzeti haderőfejlesztésbe kezdett, amelyre a GDP több mint három százalékát fordítja.

Németország a 2022-es orosz invázió hatására egyfajta korszakváltást hirdetett meg. A kancellár által bejelentett 100 milliárd eurós különleges haderőfejlesztési alap elméletileg lehetővé teszi a GDP-arányos kétszázalékos védelmi költés elérését, azonban a szerzők (Speck Gyula, Hettyey András) rámutatnak, hogy a Bundeswehr továbbra is komoly strukturális, finanszírozási és bürokratikus beszerzési problémákkal küzd. Németország az EU-n belül egyfajta kiegyensúlyozó, a „stratégiai autonómia" helyett inkább a „stratégiai szuverenitás" fogalmát használja. Németország továbbra is a transzatlanti szövetséget tartja a biztonság sarokkövének, és elutasítja a franciák USA-val szembeni függetlenedési törekvéseit. Olaszország szintén egyfajta egyensúlyozó szerepet tölt be, elsősorban a „kiterjesztett mediterrán" térség biztonsági kihívásaira fókuszál. Az olasz külpolitikát a *presenzialismo* elve vezérli, noha az olasz védelmi költségvetés elmarad a NATO által elvárt két százaléktól, az ország a nemzetközi, az uniós és a NATO-missziókban, például a koszovói KFOR vezetésében, létszámához képest kiemelkedően aktívan vesz részt. Jelentős hazai védelmi ipara ellenére Olaszország a francia típusú autonómia helyett sokkal inkább az amerikai képességeket kiegészítő, transzatlanti szinergiákra építő megoldásokban érdekelt.

A könyv lezárásaként a NATO és az EU kapcsolatrendszeréről olvashatunk. A szerző (Marosfi Gábor) történelmi távlatba helyezve a kérdést arra a reális következtetésre jut, hogy bár a stratégiai autonómia legitim és szükséges európai törekvés, a kontinens védelme a gyakorlatban továbbra is elképzelhetetlen az Amerikai Egyesült Államok katonai képességei, politikai elkötelezettsége és a NATO végső nukleáris garanciája nélkül.

A könyv erőssége, hogy minden fejezet végén található egy többoldalas irodalomjegyzék, mindamellett, hogy a végén is van egy teljes felhasznált irodalom (300–304. oldal). Bár a kötetben több mint húsz szerző tanulmánya szerepel, a szerkesztőknek sikerült egy koherens, egységes művet alkotniuk. A fejezetek önmagukban is több egységre vannak bontva, amelyek a bevezetéstől a következtetésekig tagolják az egyes tanulmányokat, így azok jól áttekinthetők, és logikus felépítésűek.

HASZNOS HÁTTÉRANYAG A NEMZETKÖZI ERŐVISZONYOK MEGÉRTÉSÉHEZ

A tanulmánykötetben táblázatok és ábrák is találhatók, amelyek könnyebbé teszik az adatok megértését és feldolgozását az olvasó számára, a lábjegyzetekben közreadott rövid magyarázatok pedig tovább erősítik azt. A könyv legnagyobb tartalmi erénye, hogy nem reked meg az európai uniós politikák elméleti szintjén, hanem tényekkel, költségvetési és beszerzési adatokkal támasztja alá az egyes tagállamok haderőfejlesztési folyamatait.

A kötet borítója vizuálisan is tükrözi a mű összetettségét és kettős fókuszát: az európai térkép a tágabb uniós kereteket, míg a budapesti nevezetességek feletti katonai helikopter a hazai haderőreform gyakorlati megvalósulását szimbolizálja.

A mű kiváló orientációs pontként szolgál a gyorsan változó nemzetközi erőviszonyok megértéséhez, így nyugodt szívvel ajánlható nemcsak a biztonság- és védelempolitikával foglalkozó egyetemi hallgatóknak és kutatóknak, hanem a honvédelem és a geopolitika iránt érdeklődők számára is.

Molnár Anna – Kasier Ferenc – Remek Éva:
Az európai stratégiai autonómia és Magyarország haderőreformja
Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2026, 304 oldal